

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 15. De Guaranæ gentis Matrimoniis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

Sancti Caroli oppido turpissimus Ariolus, & insignis maga repentino fato periere. Præterea multi incantatores, propagationi Fidei infesti, turpes animas exhalavere: nemine dubitante id fuisse factum, ut planum Evangelio iter foret. Magus colloqui cum dæmone assuetus, Fidem Christianam professus, magno postmodum adjumento fuit popularibus suis ab eo olim corruptis, uno scilicet homine vulnus & auxilium ferente. Adulto jam anno, Philippus Viverus Flandro-belga Petro Molæ socius additus est, grandi Caafapaguaensium emolumento; nam uno ad sarcinas remanente, per vices ad proxima remotaque loca excurrerant: ab utroque domi forisque trecenti Ethnici salutari lavacro abluti sunt. Andreas Rua Japeivienses, ne fame coacti latè per campos vagabundi dispalarentur, terram arare docuit, & armentum boum collegit: quarum rerum famâ allecti Ethnici Sociis, Religionis ergo, se traditum venère.

HÆc summatim de singulis Urvaicæ oppidis: sed quis jam paucis verbis complecti possit, quæ universim Socii, grassante peste, & fame, & aliis de causis toleravère. Excedebat vires singulorum aut binorum Sociorum in quoque oppido & regione curantium numerus ægrorum; nec fieri poterat, ut omnibus adessent. In comperto fuit, magnitudine laborum Petrum Molam pænè exanimatum fuisse. In nova Assumptionis colonia omnibus incolis peste afflatis, Christophorus Altamiranus sine Socio etiam æger in reticulo ad ægros se, aut ægros ad se transferri curabat; infirmâ voce manuque baptismum & exhomologesim impertiens. Pestem sequuta fames, quod Guaranicæ advenas sustentassent. Inter hæc adversa in nova oppida multæ pietatis exercitationes utiliter inductæ sunt: nam diebus Christi patientis memoriæ consecratis institutâ supplicatione, scuticâ se verberare, rosarium Marianum quotidie in templo percurrere, ægros invisere, & alia ejusmodi plurimorum jam Neophytorum exercitium erat. Sole fruges adurente, cum intellexissent, Caapienses solere veteres Christianos castigatis voluntariè corporibus pluviam ab Deo impetrare, turmatim arreptis flagellis in se sævière, adeo feliciter, ut cælum ex sereno repente nubilum pluviam largiter effuderit. Non defuere tamen repullulantis impietatis exempla. Caapiensium Dux ægerrimè ferens pellicem abs se abstrahi, Ariolorum somnia deblaterans, explosâ Christi doctrinâ, sapius Petrum Molam de medio tollere tentavit; qui contemptâ morte constantiam Christianam præferens, eò veteratorem adduxit, ut abjuratâ perversitate sincerè fidem capesseret, & in expiationem præteritæ temeritatis ad longinqua loca profectus, multos Ethnicos Christianæ religioni iniciandos ad oppidum reduceret. Multis in locis turbatum etiam est occasio pellicum, quarum turbarum causas lubet simul & breviter evolvere.

GUARANÆ gentis primores solebant tot pellices alere, quot eorum libido & autoritas a popularibus suis impetrabat: nec aliud erat majus capessendæ religionis nostræ impedimentum, quàm cum monerentur unicâ uxore Christianos ex lege Divina contentos esse debere. Accessit huic obstaculo nimia quorundam Sociorum religiositas, ejusmodi homines ad primam uxorem adigere volentium. Alii dempto scrupulo, religionem Christianam ineuntibus, quamcumque vellent, ex pellicibus pro uxore permittebant. Ob earum opinionum diversitatem, inde natam, quod Doctores scholastici de ea re inter se dissentiant, ad summum Legum interpretem recursum est, & Joannes Lugo, postmodum Cardinalis, rem totam his verbis Urbano VIII. Pontifici maximo exposuit. *Sanctissime Pater, in Provincia & regno Paraguarie, in India Occidentali, maxima difficultas suboritur in conversione infidelium ad fidem nostram, quando aliqui ex ministris volunt illos cogere ad recipiendum, & retinendum primum conjugem, quem in infidelitate habuerunt: gens quippe ex innatâ barbarie passim conjuges (si verè conjuges dicendi sunt) dimitrunt, non aliter quàm nostri famulas vel famulos: & hoc solum quia conjux infirmatur, nec coquere cibos potest, aut vestes consuere, vel domus curam habere, vel quia jam senescit. Imò frequenter non unam solum uxorem accipiunt, sed simul cum eâ omnes ejus filias vel sorores, si quas habet:*

*Petri Mola
& Philippi
Viveri ex-
cursiones.*

**CAPUT
XIV.**
Sociorum
Urvi-
ensium labo-
res.

Peste grassante.

*Petrus Mola
ad necem
quaritur.*

**CAPUT
XV.**
De Guara-
nicæ gentis
matrimo-
niis.

*Varia opinio-
nes.*

*Joannes Lu-
go dubium
ad Pontifi-
cem refert.*

Ex quibus postea donat amicis aliquam, vel famulo in gratiam obsequii, quam postea repetis, si famulus discedat. Aliis sola loci mutatio causa est deferendi conjugem, ne eam secum ferat. Itaque plerique putant non esse saltem communiter apud illos verum matrimonium, sed concubinatum: atque ideo permittunt, quod conjugem baptizatum accipiant, quando ad fidem convertuntur. Alii tamen scrupulum habent, & cogunt eos ad repetendum primum conjugem, ex quo magna incommoda sequuntur. Primo, quod multi hoc terrore Baptismum aversantur. Secundo, quod mentiuntur, dicentes se nullum alium conjugem habuisse, & malâ fide cum alio contrahunt. Tertio, quod fingunt se repetere primam uxorem, sed reverâ aliam habent, nec de prima curant. Quarto, quod frequenter difficillimum est primum agnoscere, quia vix recordantur in tanta multitudinè, quæ fuerit prima, & illâ inventâ oportet rursus inquirere, an illa prius habuisset viros; & rursus de iis viris, an prius alias habuissent uxores. His accedit, quod frequenter in iis conjugis non utantur signo aliquo externo speciali, diverso ab eo, quo concubinam ad hebdomadam, vel mensē accipiunt; quare sæpè non invenitur signum externum expressivum consensūs ad Matrimonium requisiti. Unde attentâ eorum praxi & consuetudine, multi pii & docti viri putant communiter, non fieri apud ipsos verum contractum Matrimonii. Caterum ad tollendos scrupulos & dubia, & ad hoc gravissimum impedimentum auferendum illius gentis conversionis ad Fidem, à Sanctitate Vestra humiliter petitur, ut quandoquidem juxta doctorum virorum doctrinam Sedes Apostolica ex gravi causa potest aliquando Matrimonium infidelium dissolvere, prout Sanctitas Vestra declaravit in Brevis suo expedito die vigesima Octobris Anno 1626, & rursus in alio simili die decima septima Septembris anno 1627, his verbis: Nos attendentes hujusmodi infidelium Matrimonia non ita censei, quin necessitate suadente dissolvi possint, &c. Et quidem in hoc gravissima causa sunt, imò necessitas ad conversionem illorum infidelium, dignetur Sanctitas Vestra ex benignitate Apostolica concedere Provinciali Societatis IESU facultatem, ut ipse, & ii ex Societate, quibus ipse conversionem gentis demandaverit, & communicandum censuerit, possit occurrente casu, & factò examine, & manente dubio de valore prius Matrimonii in infidelitate facti, vel magnâ difficultate inveniendi veritatem, vel magnâ difficultate repetendi primum conjugem jam dimissum, possint, inquam, ad conversionem faciliorem reddendam, vel ad conversorum manutentionem in Fide & obedientia legum Ecclesiasticarum, dispensare cum ejusmodi conversis, ut possint post Baptismum contrahere verum Matrimonium in facie Ecclesie. Hoc enim modo Sanctitas Vestra infidelibus illis aditum ad Ecclesiam patefaciet, quem demon occludere conatur. Prout de Vestra Sanctitatis benignitate sperare jubet, quam Deus &c. Urbanus Octavus indicto sapientium virorum super ea re consulto, pronunciauit, non videri sibi speciali suâ dispensatione opus esse, ubi doctorum sententiæ utrimque probabiles intercederent: sequerentur opiniones pro conditione locorum, ac hominum Barbaris favorabiliores, salvâ interim utriusque partis autoritate, sinerent doctis hominibus sentiendi libertatem. Constans igitur Sociorum plerorumque in his terris degentium opinio praxi confirmata fuit, horum Barbarorum Matrimonia ob rationes supra relatas nulla esse, & posse Barbaros ad Fidem conversos quamcumque baptizatos, rejectis aliis, in conjugem sumere. Quamquam eam semper adhibere cautelam, quam rei gravitas postulabat.

Urbanus
Octavus
respondet.

CAPUT
XVI.
Itinenensis
Provincia
describitur.

Sine.

DUM hæc ad Urvaicam geruntur, Itinenensis provincia, alterum Guairanizæ destructæ solatium, magnis animis occupabatur. Res in eâ ab Societate gestæ magis in comperto erunt, si retracto tantisper ad præterita stylo, occasionem expeditionis, & locorum hominumque conditionem explanavero. Patana & Paraquarium primæ magnitudinis flumina, uti in loco narravi, trecentis ab origine leucis per immensa terrarum spatia profluunt, antequam junctis alveis in unum concurrant. Terræ intercapedinem inter utrumque fluvium jacentem longa altissimorum montium series dirimit, è quibus montibus fluvii & torrentes orti hinc orientem versus in Paranam, inde in Paraquarium evolvuntur; hoc notabili discrimine, quod aquæ in Paranam profluentes altis terris delatæ, originis limpiditatem servant, montibus, unde oriuntur, continuato velut dorso non ante se ab-

ruptentibus